

Dr. Mateja Čoh Kladnik:

»Narod sodi«:

Sodišče slovenske narodne časti,

Študijski center za narodno spravo,

Ljubljana 2020, 282 strani

Dr. Mateja Čoh Kladnik je nedvomno ena najvidnejših zgodovinarok, ki se ukvarjajo s slovensko povojno zgodovino. Predmet njenega proučevanja je predvsem revolucionarno nasilje v Sloveniji v prvih povojnih letih, ko je to doseglo svoj višek. Tej tematiki se je posvetila že pri svojem podiplomskem študiju na oddelku za zgodovino Pedagoške fakultete v Mariboru, kjer je pod mentorstvom izr. prof. dr. Jere Vodušek Starič najprej leta 2001 uspešno zagovarjala magistrsko delo *Ozadje kazenskih sodnih procesov 1945–1952 (V Mariboru in Ptujju)*, nato pa leta 2004 še doktorsko disertacijo *Organizacija in delovanje ilegalnih skupin v Sloveniji ter njihov pregon v letih 1945–1952*. Slednja je pod naslovom *»Za svobodo, kralja in domovino«* in s podnaslovom *Ilegalne skupine v Sloveniji med letoma 1945–1952* kot monografija izšla leta 2010.

V okviru svojega proučevanja povojnega revolucionarnega nasilja v Sloveniji dr. Mateja Čoh Kladnik posebno pozornost posveča političnim sodnim procesom v prvih povojnih letih, ko so bili ti najbolj množični. Najprej se je posvetila proučeva-

nju povojnih sodnih procesov proti kmetom in o tem leta 2012 izdala monografijo z naslovom *Kulaški procesi v Sloveniji med letoma 1949 in 1951*, zatem pa je svojo raziskovalno dejavnost usmerila v proučevanje procesov pred Sodiščem slovenske narodne časti leta 1945. Rezultat njenega večletnega proučevanja te izredno zanimive in aktualne teme je monografija, ki ji je dala naslov »*Narod sodi*«: *Sodišče slovenske narodne časti* in jo je leta 2020 izdal Študijski center za narodno spravo, kjer je tudi zaposlena.

O procesih pred Sodiščem slovenske narodne časti, ki so potekali od 4. julija do 24. avgusta 1945, je bilo doslej že kar nekaj napisanega, vendar so se pisci večinoma omejevali samo na obravnavanje procesov, ki so potekali pred njegovimi posameznimi senati. Monografija dr. Mateje Čoh Kladnik »*Narod sodi*«: *Sodišče slovenske narodne časti* pa predstavlja prvo delo, v katerem je podan celovit prikaz delovanja tega sodišča. V njem so prikazani njegova ustanovitev in organizacija, poslovanje njegovih posameznih senatov, sodni postopek in način izvrševanja kazni. Monografija, ki predstavlja rezultat njenega večletnega raziskovalnega dela, je skoraj v celoti napisana na podlagi arhivskega gradiva. Tisto, kar ji daje dodatno vrednost, pa je to, da to še vedno občutljivo tematiko obravnava objektivno in brez vsakih ideoloških predznakov.

Ko avtorica obravnava ustanovitev Sodišča slovenske narodne časti, posebej izpostavi dejstvo, da takšna sodišča niso bila nikakršna posebnost Slovenije, saj so jih po vojni leta 1945 ustanovili tudi v posameznih drugih jugoslovanskih federalnih enotah (republikah) ter v nekaterih evropskih državah, kot denimo v Franciji, Češkoslovaški, Romuniji Bolgariji in na Nizozemskem. Delovanje nekaterih teh sodišč avtorica tudi opiše. V okviru prikaza poslovanja Sodišča slovenske narodne časti je prikazano poslovanje vseh njegovih senatov razen senata v Novem mestu, za katerega ni imela na razpolago gradiva. Kot

ugotavlja, senati Sodišča slovenske narodne časti niso sodili samo na sedežih okrožij in posameznih okrajev, ampak so nekateri sodili tudi v koncentracijskih taboriščih Teharje, Strnišče pri Ptuj in Št. Vid nad Ljubljano.

Zaradi večje sistematičnosti so procesi obdelani po posameznih skupinah obsojencev. Tako so prikazani nekateri najpomembnejši procesi proti slovenskim članom in funkcionarjem raznih okupatorjevih političnih organizacij, kot so bile denimo Kulturbund, Štajerska domovinska zveza (Steierische Heimatbund) in Koroška ljudska zveza (Kärnten Volksbund), proti članom Sosveta (Konzulte) za Ljubljansko pokrajino, dalje proti lastnikom tiskarskih in knjigotrških podjetij, proti članom vodstvenih organov nekaterih denarnih zavodov, proti nekaterim članom Narodnega gledališča v Ljubljani ter proti tistim Slovenkam, ki so se zoper slovensko narodno čast prekršile s tem, da so se med vojno družile z okupatorjevimi vojaki. Poleg navedenega monografija vsebuje tudi veliko raznih statističnih podatkov, do katerih je avtorica prišla predvsem s pregledovanjem vpisnikov, ki so jih vodili posamezni sodni senati, saj se arhivsko gradivo uprave Sodišča slovenske narodne časti, ki bi vsebovalo pomembne statistične in druge podatke, ni ohranilo.

Ob vsem navedenem smemo upravičeno trditi, da monografija dr. Mateje Čoh Kladnik *»Narod sodi«: Sodišče slovenske narodne časti* predstavlja pomemben prispevek slovenskega zgodovinopisja k boljšemu poznavanju in razumevanju dogajanja v Sloveniji neposredno po končani vojni leta 1945, ko je »ljudska oblast« izvajala tako imenovano »čiščenje«, katerega del so predstavljali tudi sodni procesi pred Sodiščem slovenske narodne časti.

dr. Milko Mikola